

Byvandrerer på ville veier

Historieformidling. Den geografiske navneflora er omskiftelig. Ikke minst gjelder det elver, som kan ha skiftet navn opp gjennom tidene, og som endatil kan ha forskjellige navn som har vært i bruk om hverandre til samme tid (ikke minst kan dette gjelde ulike strekninger av samme elv). Dette er høyst normalt. Det burde derfor ikke forundre noen at Loelven i riktig gamle dager var mest kjent som Alna, et navn som også har vært i bruk frem til våre dager når det spesielt gjelder elvens øvre løp.

Dette burde ikke forundre – og heller ikke forarge noen. Forholdet har likevel falt byvandrerer og historieformidler Leif Gjerland så tungt for brystet at han i en artikkel i Aften 6. april under overskrift «Men aldri het den Loelven» gjør det til en veritabel kampsak. Og for riktig å understreke sakens viktighet, går han – væpnet med sarkastiske usakligheter – til frontalangrep på historikeren Peder Claussøn Friis, som for 400 år siden kom i skade for å målbære en muligens feilaktig antagelse om bynavnet Oslos opprinnelse.

Gjerlands trumfkort – at byen ikke kunne ha fått sitt navn etter elven, fordi elven aldri het «Loen» – er i beste fall et trivielt poeng, og i alle fall en avsporing. For uansett hvilket navn som på 1000-tallet ble brukt om elvens nedre løp, er det vel kjent at «ló» var det gammelnorske ord for «(eng-)slette» (dog ikke «engslette ved vannet», som Gjerland hevder). At leddet «lo» i betydningen slette eller eng, er en del av bynavnets opprinnelse, synes heller ikke Gjerland å bestride (og det gjorde faktisk heller ikke Friis, selv om han formulerte seg på en måte som med noe vrangvilje kunne utlegges annerledes).

Men aldri het den Loelven ...

Byvandrerer og historieformidler Leif Gjerland går i Aften 6. april til frontalangrep på historikeren Peder Claussøn Friis.

Bynavnet Oslos opprinnelse er et interessant tema, som bør kunne drøftes saklig – uten mer eller mindre sleivete spark mot personen Friis. Som vel de fleste som har interessert seg for spørsmålet er kjent med, verserer det i hovedsak tre mer eller mindre likeverdige alternative forklaringer. Alle tre inneholder leddet «lo» i den forannevnte betydning, kombinert med «os». Med hensyn til betydningen av ord-leddet «os» er de tre mest sannsynlige alternativer følgende: (1) Os betyr rett og slett det stedet hvor en elv eller bekk renner ut i sjøen eller fjorden; (2) Det er avledet av det norrøne «ás», som er entallsformen av «æser» dvs. de førkristne guder; og (3) Det betegner landformen «ás», jf. den nærliggende Ekebergåsen.

Gjerland har åpenbart fått med seg de to sistnevnte variantene. Det burde heller ikke være vanskelig å se at også den førstnevnte forklaringen kan

ha noe for seg. Men hvorfor hisse seg slik opp over det han kaller «Det gale Lo-navnet»? Og hvorfor mener han at det er så ille at vi nåtidsmennesker benytter innarbeidede ord som «Loelven», «Lodalen» og «Loenga»?

Mest forunderlig er likevel det nag Gjerland synes å bære til Peder Claussøn Friis, en forlengst avdød historiker som hånes for i sin tid å ha lansert «sin egen hjemmelagde teori» (skulle annenhåndsteorier være mer fortjenstfulle?) og som – grunnløst – beskyldes for å bomme grovt i grammatikken.

Og når Friis i tillegg anklages for å «lansere byhistoriens største bløff», er det på tide å sette foten ned. Byhistoriens største bløff ble begått i år 2000 av Rikshovedstadens politiske lederskap, som ikke kunne styre sin utålmodighet og derfor snyltet seg til et 1000-årsjubileum 50 år før tiden.

**Odd Gunnar Skagestad
Frogner**